

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

ДИПЛОМНА РОБОТА

бакалавра

з теми: **«ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ У КАМ'ЯНЦІ-ПОДІЛЬСЬКОМУ»**

Здобувача 4 курсу першого
(бакалаврського) рівня вищої
освіти

T1-B20 групи

спеціальності: 242 Туризм

за освітньо-професійною

програмою «Туризм»

денної форми навчання

Андрій НІЦАК

Науковий керівник: кандидат

технічних наук, старший

викладач кафедри туризму та

готельно-ресторанної справи

Крістіна БЕЛІНСЬКА

Рецензент: кандидат

економічних наук, доцент,

завідувач кафедри

менеджменту

Володимир ЛИСАК

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ.....	6
1.1. Пізнавальний туризм: зміст та місце в організації сучасних туристичних продуктів.....	6
1.2. Історико-культурні традиції, як основа пізнавального туризму	14
РОЗДІЛ 2. ФАКТОРИ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В КАМ'ЯНЦІ-ПОДІЛЬСЬКОМУ.	22
2.1. Історико-культурний та туристично-рекреаційний потенціал пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському.....	22
2.2. Соціально-економічні умови розвитку пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському	34
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ.....	40
3.1. Розвиток пізнавального туризму в Кам'янець-Подільському.	40
3.2. Характеристика основних центрів культурно-пізнавального туризму.....	46
3.3. Проблеми та перспективи розвитку пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському.	53
РОЗДІЛ 4. РОЗРОБКА ПІЗНАВАЛЬНОГО ТУРУ ПО КАМ'ЯНЦЮ-ПОДІЛЬСЬКОМУ	60
4.1. Загальна характеристика туру.	60
4.3. Оцінка доцільності організації пізнавального туру до Кам'янця-Подільського.	65
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Актуальність теми. Дослідження пізнавального туризму у Кам'янці-Подільському має велику актуальність у сучасному світі туризму та регіонального розвитку. Кам'янець-Подільський, зі своєю багатою історією, культурною спадщиною та природними структурами, представляє потужний потенціал для розвитку туристичного напрямку. Розуміння впливу туризму на місцеву економіку, культурний обмін, а також розробка ефективних стратегій привертання та збереження туристів є критичними аспектами для подальшого розвитку міста та збагачення туристичного досвіду.

Сучасні наукові дослідження у галузі туризму акцентують увагу на вивченні пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському. Роботи видатних науковців, таких як Проскурняк М. М., Сіцінський Ю. Й., Денисик Г. І., Долинська О. О., Дорошенко Д. І. та інші, висвітлюють важливість туризму для економічного зростання. Ці вчені розглядають пізнавальний туризм як стратегічний напрямок, спрямований на покращення різних аспектів розвитку міста. Науковці, такі як Шоробура І. М., Гільберг Т. Г., Долинська О. О., Шандор Ф. Ф. та інші, аналізують різноманітні аспекти впровадження пізнавальних турів, розглядають питання ефективності використання рекреаційних ресурсів та культурної спадщини в організаційних структурах туризму.

Дослідження також показують, що впровадження інноваційних підходів у розвиток пізнавального туризму у Кам'янці-Подільському може сприяти покращенню якості туристичних послуг, збільшенню інтересу відвідувачів та підвищенню привабливості міста як туристичного напрямку. Наприклад, використання новітніх методів маркетингу, створення інтерактивних екскурсійних програм або впровадження програми підтримки місцевих ремесел можуть сприяти розвитку туристичної індустрії та збільшенню економічного впливу туризму на місцеву громаду.

Мета роботи полягає в дослідженні та аналізі потенціалу пізнавального

туризму у місті Кам'янець-Подільський з метою розробки рекомендацій щодо підвищення його привабливості та розвитку. Робота спрямована на виявлення ключових аспектів, які впливають на розвиток туристичної індустрії у місті, а також на формулювання стратегій щодо покращення інфраструктури, просування туристичних продуктів та створення сприятливих умов для туристів і місцевого населення.

Мета дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- обґрунтувати основні поняття пізнавального туризму та роль пізнавальних турів в розвитку туристичної сфери;
- визначити основні аспекти пізнавального туризму як виду туризму;
- проаналізувати методологію дослідження пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському;
- надати характеристику сучасного стану пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському;
- провести аналіз туристичного потенціалу міста;
- здійснити оцінку туристичного потенціалу міста
- розробити основні напрями удосконалення пізнавального туру;
- оцінити ефективність пізнавальних турів в розвитку туристичної сфери міста.

Ці завдання спрямовані на глибокий аналіз пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському, визначення ефективності впровадження пізнавальних турів та потенціал розвитку пізнавального туризму в місті загалом.

Об'єктом дослідження дослідження є пізнавальний туризм у місті Кам'янець-Подільський.

Предметом дослідження є процеси, явища, об'єкти та особливості розвитку пізнавального туризму в місті Кам'янець-Подільський.

Методи дослідження включають аналіз наукової літератури та інформаційних ресурсів, що стосуються пізнавального туризму, для

збагачення теоретичного фундаменту, а також польові дослідження для оцінки стану туристичної інфраструктури та виявлення можливостей для подальшого розвитку. Крім того, використовуються кількісні методи для аналізу статистичних даних щодо потоків туристів та економічного впливу туризму на місцеву громаду, а також якісні методи для розуміння відчуттів та досвіду туристів під час їхнього перебування у місті.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі і нормативні акти України, матеріали і дані періодичних видань, монографії та інша наукова література за темою кваліфікаційної роботи. Емпіричною базою є аналітичні дані, опубліковані в науковій літературі і періодичному друці, експертні розробки вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, а також аналітичні й власні розрахункові матеріали автора.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що отримані результати дослідження мають важливе практичне значення для розвитку туристичної індустрії в місті Кам'янець-Подільський. Рекомендації, що базуються на аналізі потреб та вподобань туристів, а також оцінці стану туристичної інфраструктури, можуть бути використані місцевими владами та підприємцями для розробки та впровадження стратегій розвитку туризму. Збільшення якості туристичних послуг, створення нових туристичних маршрутів та заходів, а також покращення інформаційного забезпечення для відвідувачів може сприяти збільшенню привабливості міста для туристів і, відповідно, зростанню доходів та розвитку місцевої економіки.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота другого (магістерського) рівня викладена на 80 сторінках комп'ютерного тексту, містить вступ, чотири розділи, висновки, додатки. Включає 6 таблиць, 1 рисунок, список використаних джерел містить 49 найменування.

ВИСНОВКИ

Пізнавальний туризм у Кам'янці-Подільському відкриває широкі можливості для вивчення багатой історії, культури та архітектурного надбання цього унікального міста. Розглядаючи різні аспекти розвитку туризму в цьому регіоні, можна виявити як потенційні перспективи, так і проблеми, які потребують уваги та розв'язання. У висновку розглянемо основні висновки та рекомендації щодо подальшого розвитку пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському, враховуючи його потенціал та можливості.

У рамках дослідження теоретичних основ пізнавального туризму, було розглянуто різноманітні аспекти цього виду туризму, його сутність, особливості та вплив на суспільство та економіку. Відзначаючи його значення як інструмента пізнання та освоєння нового, а також як складової частини культурного та громадського розвитку, було виявлено, що пізнавальний туризм має великий потенціал для стимулювання регіонального розвитку, збереження культурної спадщини та підвищення економічної активності. Аналізуючи теоретичні концепції пізнавального туризму, було виявлено, що цей вид туризму включає в себе не лише відвідування історичних та культурних пам'яток, але й активний пізнавальний процес, спрямований на збагачення знань та розуміння світової спадщини. Розглянувши теоретичні засади пізнавального туризму, можна зробити висновок про його важливість як інструмента культурного обміну, розвитку освіти та сприяння взаєморозумінню між народами та культурами. Однак, необхідно також враховувати можливі проблеми, що виникають у процесі розвитку пізнавального туризму, такі як вплив на природне середовище, збереження культурної спадщини та збалансований розвиток регіонів. Такі аспекти потребують додаткового вивчення та уваги при формуванні стратегій розвитку пізнавального туризму на місцевому та глобальному рівнях. Отже, на основі аналізу теоретичних основ пізнавального туризму можна зробити висновок про його значення як інструмента культурного обміну та розвитку,

але при цьому важливо враховувати потенційні проблеми та виклики, що виникають у процесі його реалізації.

Аналізуючи фактори та умови розвитку пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському, можна виділити кілька ключових аспектів, які впливають на його потенціал та перспективи. По-перше, варто відзначити багатий культурний та історичний потенціал міста. Кам'янець-Подільський відомий своєю багатою історією, численними історичними пам'ятками та культурними спадщинами. Це створює чудову базу для розвитку пізнавального туризму, оскільки приваблює туристів, які цікавляться вивченням минулого та культурою різних епох. Крім того, сприятливе розташування міста також є важливим фактором для розвитку пізнавального туризму. Кам'янець-Подільський розташований в мальовничому природному середовищі, що приваблює природолюбів та любителів активного відпочинку. Крім того, наявність гарної інфраструктури для туризму, такої як готелі, ресторани, екскурсійні служби та транспортна доступність, є важливими умовами для розвитку пізнавального туризму. Відмінні умови для проживання та харчування забезпечують комфорт та зручність для відвідувачів, тоді як наявність екскурсійних програм та транспортних послуг дозволяє зручно організувати подорожі по місту та його околицях. Однак, на шляху розвитку пізнавального туризму можуть виникати перешкоди, такі як нестабільна економічна ситуація, відсутність достатньої уваги влади до розвитку туризму та конкуренція з іншими туристичними напрямками. Такі фактори можуть ускладнити процес розвитку туризму та знизити його конкурентоспроможність. Отже, аналізуючи фактори та умови розвитку пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському, можна визначити його значний потенціал для розвитку, проте необхідно уважно враховувати наявні перешкоди та шляхи їх подолання для досягнення успіху в цій сфері.

Сучасний стан та перспективи розвитку пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському визначаються комплексом факторів, які включають в себе історичний та культурний потенціал міста, наявність туристичної

інфраструктури, ефективність маркетингових стратегій та підтримку влади. Розглянемо деякі з цих аспектів та їх вплив на сучасний стан та перспективи розвитку пізнавального туризму в цьому місті. По-перше, наявність багатой історії та культурної спадщини робить Кам'янець-Подільський привабливим для туристів, які бажають вивчати історію та архітектуру давніх часів. Історичні пам'ятки, такі як Кам'янецька фортеця, музеї, церкви та будинки, створюють неповторну атмосферу і привертають туристів з усього світу. Крім того, наявність розвинутої туристичної інфраструктури, такої як готелі, ресторани, екскурсійні служби та транспортна доступність, робить візит до міста зручним та комфортним для подорожуючих. Якісні готелі та ресторани забезпечують туристам затишне проживання та смачну кухню, а екскурсійні послуги дозволяють ознайомитися з головними визначними місцями міста та його околиць. Успішний розвиток пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському також залежить від ефективних маркетингових стратегій та підтримки влади. Посилення рекламних кампаній та просування міста як туристичного напрямку може привернути більше уваги та туристів. Крім того, активна підтримка влади, включаючи інвестиції у туристичну інфраструктуру та створення сприятливих умов для туристичного бізнесу, може сприяти розвитку туризму та збільшенню його внеску в економіку міста. Узагальнюючи, сучасний стан пізнавального туризму в Кам'янці-Подільському відображається в його багатій історії, розвиненій туристичній інфраструктурі, а також маркетингових стратегіях та підтримці влади. За наявності правильних стратегій розвитку та підтримки, місто може збільшити свій туристичний потенціал та стати популярним напрямком для любителів культурного та історичного туризму.

Пізнавальний тур до Кам'янця-Подільського, розроблений як вихідний тур на тривалість у 3 дні, виявляється привабливим та насиченим. Професійно організований маршрут дозволяє відвідати найбільш значущі історичні та культурні пам'ятки міста, розкриваючи його унікальний характер і атмосферу. Першого дня туру подорожні мають можливість відвідати

Кам'янецьку фортецю, яка представляє собою справжню історичну перлину і символ міста. Цей комплексно охоплює архітектурні та історичні пам'ятки, розповідаючи історію регіону від давніх часів до сьогодення. Другий день передбачає активний відпочинок та відвідування природних пам'яток, таких як річкові каньйони чи паркові зони, де подорожні можуть насолоджуватися природнім красом та релаксувати. Третій день розповість про сучасну частину міста. Завдяки цьому розробленому туру, подорожні отримують можливість не лише відпочити від повсякденних справ, а й отримати глибше розуміння історії, культури та природних багатств цього чудового міста. Пізнавальний тур стає не лише розважальним відпочинком, а й можливістю для освіти та духовного збагачення.

Пізнавальний туризм у Кам'янці-Подільському виявився багатограним та цікавим шляхом для подорожей у світ історії, культури та природних крас міста. Він не лише дозволяє подорожнім відпочити та розважитися, а й стає можливістю для освіти, духовного збагачення та розширення світогляду. Через відвідування численних історичних пам'яток, музеїв, храмів, а також насолоду природними ландшафтами, туристи отримують можливість поглибити своє розуміння історії, культури та природних багатств регіону. Багатий культурний та історичний потенціал Кам'янця-Подільського сприяє розвитку цього напрямку туризму, а також створює нові можливості для розвитку інфраструктури та послуг, що підтримує економічний зріст регіону. Розвиток пізнавального туризму в цьому місті важливий як для місцевого населення, так і для туристів з усього світу, які шукають неповторний досвід пізнання історії та культури у затишній атмосфері середньовічного міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамов В.В. *Історія туризму*: підручник. Харків: Харківська національна академія міського господарства, 2010. С. 294.
2. Александрович В. Проект фасаду ратуші в Кам'янці — Подільському Яна де Вітте (1742). *Пам'ятки України: історія та культура*. 2006. №4. С. 46-52.
3. Бабарицька В. Менеджмент туризму. Туропереїтинг: Понятійно-термінологічні основи. Сервісне забезпечення турпродукту: Навчальний посібник. К.: Альтерпрес, 2004. С. 286.
4. Божко Л. Д. Культурний туризм: від старого змісту до нової концепції *Культура України*. Серія : Культурологія. 2016. Вип. 52. С. 90-102.
5. Бриггс С. Маркетинг в туризмі / Пер. с англ. М. Ю. Зарицкой. 2-е англ. изд. К.: Знання-Прес, 2005. С. 358.
6. Величко В.В. Організація рекреаційних послуг: навчальний посібник. Харків: ХНУМГ імені О.М. Бекетова, 2013. С. 202.
7. Винокур І. Кам'янець — Подільський державний історико-архітектурний заповідник. Львів: Каменяр, 1981. С. 95.
8. Галасюк С.С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. С. 178.
9. Гільберг Т.Г., Шоробура І.М., Долинська О.О. *Рідний край – Хмельниччина*. Хмельницький: Видавець ФОП Цюпак А.А., 2013. С. 178.
10. Гонтаржевська Л.І. Ринок туристичних послуг в Україні: навчальний посібник. Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. С. 180.
11. Денисик Г.І. Природнича географія Поділля. Вінниця: ЕкоБізнесЦентр, 1998. С. 184.
12. Долинська О.О. Туристичний комплекс Хмельницької області: сучасний стан та перспективи розвитку: наукове видання. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2016. С. 96.

13. Дорошенко Д.І. Про минулі часи на Поділля. Хотин: філіал видавництва "Буковина", 1992 С. 93.
14. Зінченко В. А. Актуальні питання філософського осмислення туризму Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Історія, економіка, філософія. 2021. Вип. 26. С. 102-106.
15. Игнатенко О. Камянець-Подільский. 2000. 2003. №39: Держава. С. 1, 4.
16. Кифяк В. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книги-XXI, 2003. С. 298.
17. Кифяк В.Ф. Організація туризму: навчальний посібник. Чернівці: Книги – XXI, 2008. С. 344.
18. Кобржицкий В. Туристичний менеджмент в Україні: вчора, сьогодні, завтра. Персонал. 1999. №1. С. 52-56.
19. Ковальчук С., Любінська Л., Сорочан Ю. Водні багатства Хмельниччини. К., 1992. С. 164.
20. Кузьмін О.Є., Дубоделова А.В., Кулинюк І.Я., Маклуш Х.Ю. *Організування туристичної діяльності: навчальний посібник.* Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 352.
21. Кучинська О., Чайка Н., Любінська Л. Моніторингові дослідження поверхневих вод ПЗФ НПП „Подільські Товтри”. *Роль природно-заповідних територій Західного Поділля та Юри Ойцовської у збереженні біологічного та ландшафтного різноманіття.* Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. Гримайлів, 2003. С. 203-206.
22. Лебедева В. Туристична галузь: погляд з регіону. Віче. 2005. №3. С. 53-55.
23. Любіцева О.О. Методика розробки турів: навчальний посібник. К.: Альтерпрес, 2003. С. 104.
24. Мельник А.В., Чир Н.В. *Туристична індустрія України: міжнародна конкурентоспроможність та національні пріоритети. Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної*

науки: матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 15 травня 2020 року). Івано-Франківськ: Редакційновидавничий відділ Університету Короля Данила, 2020. С. 122-128.

25. Менеджмент туристичної індустрії: Навчальний посібник. Чернівці, 2003. С. 594.

26. Никига О. Пізнавальний туризм: сутність та особливості організації. *Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України*: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф.(18-19 травня 2017 р., м. Львів). Львів. 2017. С. 81-84.

27. Пламеницька О. Кам'янець-Подільський – місто на периферії Римської імперії. *Пам'ятки України*. 1999. №4. С. 45-52.

28. Пламеницька О. Кам'янець-Подільський. К.: Абрис, 2004. С. 255.

29. Пламеницька О. Християнські святині Кам'янця на Поділлі. К.: Техніка, 2001. С. 300.

30. Пламеницька О., Ківільша Г., Осетрова Г., Данілов І., Папевська С. Кам'янець-Подільський. Туристичний путівник. К., 1999. С. 52.

31. Посохов І. С. *"Історичні реконструкції"* як форма культурнопізнавального туризму: теоретичні аспекти. *Географія та туризм*. 2014. Вип. 28. С. 103-112.

32. Проскурняк М.М. Ландшафтна спадщина старого міста Кам'янця-Подільського. К., 2002. С. 15.

33. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва. Київ: Центр учбової літератури, 2007. С. 344.

34. Романуха О. М. Розвиток культурно-пізнавального туризму в Україні в умовах поширення пандемії COVID-19. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. 2022. Т. 55. №. 1. С. 61-69.

35. Рутинський М.Й. Метризація екологічних станів ландшафтних систем. За ред. проф. С.І. Кукурудзи. Львів: Фенікс, 2002. С. 151.

36. Сивий М.Я. Мінеральні ресурси Поділля: конструктивно-географічний аналіз і синтез. Монографія. Тернопіль: Підручники і

посібники, 2004. С. 448-456.

37. Сіцінський Ю.Й. *Археологічна карта Подільської губернії*. Кам'янець-Подільський, 2001. С. 211

38. Сіцінський Ю.Й. *Гектор Кам'янецької фортеці*. 2003. С. 126.

39. Сіцінський Ю.Й. *Оборонні замки Західного Поділля*. К., 2001. С. 127

40. Сіцінський Ю.Й. *Смотрицький замок*. Хмельницький, 2003. С. 22.

41. Сокол Т.Г. *Основи туристичної діяльності: підручник*. К.: Грамота, 2006. С. 264.

42. *Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку*: матеріали доп. Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 23–24 жовт. 2014 р.). Київ: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2014. С. 418.

43. *Управління регіональним розвитком туризму*: навч. посіб. За ред. В.Ф. Семенова. Одеса: Одес. держ. екон. ун-т, 2011. С. 255.

44. Федорченко В.К. *Туристський словник-довідник*. Київ: Дніпро, 2000. С. 155.

45. Худавердієва В. А. *Культура та туризм як складова частина історикокультурної спадщини в умовах глобалізації та Євроінтеграції*. Український мистецтвознавчий дискурс. 2022. С. 56-63.

46. Цибух В.І. *Державне регулювання у сфері туризму в Україні*. Статистика України. 2005. №1. С. 60-89.

47. Чорненька Н.В. *Організація туристичної індустрії*: навч. посіб. К.: Атіка, 2006. С. 264.

48. Шандор Ф.Ф. *Сучасні різновиди туризму*. Київ: Знання, 2013. С. 334.

49. Шоробура І.М., Гільберг Т.Г., Долинська О.О. *Хмельниччина: туристичний потенціал: наукове видання*. Хмельницький: Видавець ФОП Заколотний М.І., 2016. С. 281.